

Planering, design och etablering - Del 3

Planering och design av vår skogsträdgård gjordes under två helkurser med Christian och Margareta Odsberger från Grönt Liv. Vi började också med etableringen av området genom att plantera de två vindskydden och plantera ut de träd som hade köpts in genom projektet.

Vi klippte ut brickor för de olika buskar och träd som vi ville plantera och placerade ut dem på ett större papper för att få en uppfattning, och lättare placera ut växterna optimalt. Stigarna i skogsträdgården fick formen av ådrorna från ett löv. Genom att ägna tid åt att designa skogsträdgården sparas mycket tid, för att på sikt skapa en självbärande trädgård som kräver minimalt med skötsel.

Innan kursen hade vi redan bestämt vart skogsträdgården skulle vara så vi behövde inte lägga tid på det. Vi visste att vi behövde ett vindskydd åt väst och vart vi skulle gräva dammen. Vi lyckades dock inte träffa en vattenåder men kommer på sikt lägga ner en dammduk. Det har ändå varit användbart med ett stort hål i marken, för vi ha kunnat se grundvattnets nivå en bit ner i marken under de senaste åren och då har man kunnat följa grundvattenståndet mellan årstiderna och från år till år. Ibland är det så högt att det nästan är uppe i markytan (oftast på hösten) och när det är som varmast på sommaren så kan man inte ens se vattnet.

När vi började att plantera de flesta träden och buskarna hade vi en övergripen plan snarare än en i minsta detalj. Jag visste hur jag ville att trädgården skulle se ut eftersom jag hade inspirerats av skogsträdgården på Holma folkhögskola och jag såg tidigt framför mig att jag ville etablera något liknande.

Efter planeringen av träden och buskarna fyllde vi efter hand på med fler växter från det skiktet. Efter ca 2 år planterades det marktäckande örtskiktet ut. Designen av örtskiktet skedde succesivt och växte fram intuitivt och tack vare den praktiska kunskapen jag fått från platsen genom odling av de ettåriga växterna och tillsammans med de människor som jobbade med oss under tiden som vi etablera skogsträdgården.

Det finns en missuppfattning om att skogsträdgården är en arbetsfri trädgård och att man därför kan plantera den på platser vi sällan besöker. Men man behöver komma ihåg att en skogsträdgård är väldigt arbetskrävande de första fem åren och blir lättare att sköta om man besöker platsen ofta. Vi placerade skogsträdgården i zon 1 och 2, nära huset och placerade de känsligare växterna som persika, minikiwi och goji samt de fleråriga grönsakerna som funkia, sparris och strandkål i zon 1. Om man placera skogsträdgården nära mänsklig aktivitet bli det lättare att rensa ogräs eller plocka mogna bär eller att faktiskt bara gå ut och njuta av platsen och då blir det naturligare att ta in vad platsen berättar som vad som behöver omsorg eller vad som behöver skördas.

Snabba på successionsförlopp

Ett styrt och påskyndat successionsförlopp är väldigt viktigt för att lyckats med etableringen av skogsträdgården. Vi använde mängder av organiskt material för att bygga upp jorden när vi etablerade vår skogsträdgård. Vi hade en stor hög med flis som vi körde ut i skottkärra till många utav bäddarna. Vi la ut massor med kartonger som vi hämtade på sängbutiker i stan. Vi hämtade dåliga halmbalar och ensilagebalar. Vi hade också tillgång till hästgödsel. Vi skapade också en humusrik jord genom att odla gröngödsling som råg, luddvicker, vitklöver, foderkål, bovete, rajgräs och honungsört. Det var viktigt för oss att göra platsen är lättillgänglig för att kunna köra dit materialet med släp och för att på sikt kunna hämta stora skördar. Större ytor möjliggör också för social samvaro.

Planeringen av skogsträdgården kan bli lättare att få övergrepp över om man har en karta. Det kan vara en karta som visar gränser, fasta objekt som byggnader, murar, vägar och eventuella höjdskillnader. Man kan ladda ner kartor från lantmäteriets hemsida om man äger en fastighet. Skogsstyrelsen har också kartor som man kan ladda ner om fastigheten man äger är en lantbruksfastighet. Vi har också använt oss av flygfoton från Google. Det kan vara en fördel om kartan är skalenlig men det är absolut inte nödvändigt. Man kan ha med kartans skala, en norrpil, en enkel teckenförklaring om man vill och datumet när kartan gjordes.

Zonkartor kan ni läsa mer om i Philipp Weiss och Annevi Sjöberg *skogsträdgårdsboken* på sidan 184. Zonangivelserna är en utgångspunkt och ger en uppfattning om vart i landet det vi vill plantera kan trivas men det är långt ifrån ett faktum.

Kartläggningssteg

Handlar om att lära känna platsen och den informationen kan man föra in i kartor. Vi har inte fört in de olika kartlagren i kartor men för er som vill lära er mer om hur dessa kartor ser ut kan läsa mer om det i *skogsträdgårdsboken* på sidan 88. Punkterna nedan är viktiga att undersöka för att få en så tydlig bild som möjligt, som kan motivera vilka växter man väljer i sin skogsträdgård.

Att lära känna sin jord är en del i den undersökningen och ni som inte har gjort det kan kika i en tabell som sammanfattar de övergripande egenskaperna för de grundläggande jordarterna. Jordtypen där man ska odla kan vara viktig att känna till med tanke på att jordtypen berättar hur pass vattenhållande jorden är, hur snabbt den värms upp på våren och hur lätt eller svårbearbetad den är. Ni kan läsa er om hur ni bekanta er med jorden där ni ska odla på sidan 402 i *skogsträdgårdsboken*.

Ljuförhållandena på platsen påverkar vilka växter man väljer på en viss plats. Här försöker man att utforska var det är soligast, skuggigast och allt däremellan under en växtsäsong. Om man inte redan har koll på detta kan man försöka lägga märket till platsen över ett år men också olika tider på dygnet. Vissa växter vill man inte placera i för mycket vårsol, medan andra behöver mycket sol på hösten för att få mogen frukt.

Vindens påverkan är en viktig del att känna till innan man sätter igång, eftersom den påverkar kylan och vattenåtgången i skogsträdgården. Håll koll på nordanvinden och västanvinden och lägg märke till hur det blåser under vårvintern i den del du vill etablera din skogsträdgård.

Fuktförhållanden är en del att undersöka för att se om man har sank mark eller rörligt markvatten. Kanske har man torra eller välldränerade platser. Kan man se om man har stående vatten efter skyfall eller efter snösmältningen?

Biologisk mångfald handlar om att markera olika viktiga livsmiljöer som man tror man har i sin trädgård och anpassa sin skogsträdgård efter dem.

Rörelsemönster kan delas in i fem olika zoner. Zon 1 är där vi rör oss mest i trädgården och zon 5 är de delar som vi aldrig vistas. Skalan är föränderlig och det är upp till skogsträdgårdsodlaren att bestämma sina lika zoner. Men självklart går det att etablera en skogsträdgård där man sällan rör sig och då kan man anpassa växtvalet efter det.

Ståndortsanalys handlar om att zooma in de olika kartlagren till ett sammanhängande område eller flera områden där man vill odla för att kunna få överblick över odlingsförutsättningarna. Det blir också en hjälp att placera rätt växt på rätt plats.

Omgivningen handlar om hur man kan utnyttja de resurser som finns i vårt närområde. Viktiga frågor att ställa sig: Vart kan jag hitta organiskt material? Finns det utmanande ogräs i området, som

parkslide, kirsåål, kvickrot, åkervinda osv? Vilda djur? Känsliga ekosystem i närområdet? Områden med höga naturvärden? Avrinningsområden och vattendrag? Plantskolor? Människor med väsentlig kunskap som till exempel grävmaskinister.

Designa

Det är viktigt att få in mycket sol till skogsträdgården och det är första faktorn man tittar på när man planerar hur bäddarna ska placeras. Träden och buskarna är beroende av mycket sol och värme och därför är det viktigt att placera skogsträdgården på en plats där man kan få in mycket sol.

Vatten är en resurs som behöver finnas tillgänglig när man etablerar sina växter i en skogsträdgård. Tänk på att planera ingrepp som att gräva en damm eller diken innan man anlägger bäddar och planterar ut träden, buskarna och alla de andra växterna.

Det är viktigt att tänka igenom tillgängligheten i sin skogsträdgård så att man kan komma in med material och frakta ut skörden. Planera vägarna, gångar, stigar och avlastningsplatser och tänk på bredden på gångarna. Hur vill man röra sig på platsen?

Planera in lähäckar och annat som skapar vindsydd. Tänk på ogräsbarriärer, vars syfte är att stänga ute rotogräs. Det kan vara en barriär av plast eller plåt som grävs ner eller trycks ner i jorden eller så kan man plantera en levande ogräsbarriär med en växt som heter uppländsk vallört (Bocking 14). Bäst resultat får man om man planterar två rader och om ogrästrycket inte är alltför stort i just det området.

Tänk också på att planera in framtida byggen som till exempel utekök, växthus etc. Planera för till exempel viloplatser, mindre stigar osv.

Odling av flera växter på en och samma växtplats

Det finns många samspel mellan olika växter som lever tillsammans och det är dessa vi vill dra nytta av när vi bygger en skogsträdgård. Växter kan hjälpa varandra att förbättra jordstrukturen eftersom vissa växter har djupa rötter som luckrar och attraherar jordförbättrande organismer. Växter kan också växa ihop via rötterna eller indirekt via mykorrhiza. På detta sätt kan dem dela näringsämnen och uttrycka varningssignaler från en planta till en annan.

Visa växter ökar markfukten eftersom att de kan suga upp vatten från djupare jordlager och ger sedan ifrån sig vattnet igen i de övre jordlagren. Andra växter kan minska erosion genom att bära upp jorden bättre än andra växter i områden med risk från erosion. Visa växter skapar skugga och lå vilket bidrar med att öka luftfuktigheten nära marken och skydda unga plantor från starka temperaturskillnader. Visa växter ökar bördigheten genom att förflytta näring från djupare jordlager och göra den åtkomlig via löv och annat nedfall, eller genom att fixera kväve från luften. Många arter i skogsträdgård innebär också att fler mikroorganismer kan trivas, vilket bidrar till att ämnesomsättningen i jorden totalt sett ökar. Det finns också visa växter som attraherar nyttodjur som håller skadedjuren i balans. Andra växter attraherar pollinatörer.

Samtidigt som växterna samarbetar får man räkna med en viss konkurrens. Till exempel kan det vara så att visa växter samarbetar i början, för att sedan, när skogsträdgården utvecklas och träden tar mer plats, börjar konkurrera med varandra.

Kvävefixerande träd och amträäd

Det är en stor fördel att plantera kvävefixerande buskar och träd, samt "amträäd". Amträäd är de träd som bidrar med att påskynda successionen mot en mer lövskogslignande miljö. I skogsträdgårdssammanhang väljer man oftast träd och buskar som är snabbväxande och växer bra på platsen. De odlas inte för sin egen skull utan dess syfte är som utfyllnad i skogsträdgården. De kallas amträäd för att de förbättrar levnadsbetingelserna för unga frukt- eller nötträäd så att de får en god start i livet. I takt med att skogsträdgården utvecklas beskär, hamlar, stubbskottbruk eller så tar man ner amträäden. Amträäden kan börja konkurrera om vatten och näring och skugga de övriga träden och det är därför som de avvecklas när skogsträdgården blir äldre. Men i tidigt skede i en skogsträdgård, genom att låta amträäd växa, uppnås ett skydd mot stora temperaturskillnader nära marken för de andra träden och buskarna. De skuggar även ut oönskad vegetation, höjer luftfuktigheten nära marken och hjälper till att luckra upp jorden vilket bidrar med att öka omsättningshastigheten i hela skogsträdgården. Efter ca 5–10 år kan man ta bort amträäden helt och i kallare delar rekommenderas att vänta ca 15 år.

Vi har planterat amträäd, framförallt klibbal bredvid (norr om) enskilda valnötsträd eftersom det både ger kväve och bidrar med skydd mot vinden och mot temperaturväxlingarna nära marken. Men vi har även planterat klibbal på olika platser i skogsträdgården och nere vid dammarna. Klibbal skjuter inga rotskott och konkurrerar väldigt lite med andra växter.

Vi har också ett par skogslönnar i ett av vindskyddet som förutom att dem växer snabbt, producerar lättnedbrytande löv som snabbt ökar mullhalten i jorden. Nere vid dammarna växer en stor sälg som fanns där när vi planterade alla växterna. Sälgen har ett konkurrenskraftigt rotsystem, men fungerar som amträäd så länge den inte konkurrerar med de andra frukt- och nötbärande träden. Sälgen är också ett viktigt träd för bin, humlor och andra nyttodjur tidigt på säsongen.

Vi har planterat havtorn, koreansk silverbuske och sibirisk ärtbuske/häckkaragan, som alla är kvävefixerande. Dessa finns både inne i skogsträdgården och i vindskyddet. Häckkaragan är en bra nektarväxt och får snabbt ett djupt rotsystem. Havtorn skjuter rotskott och vi har flyttat på skotten efter ca 2 år och planterat dem där vi behöver fler eller satt dem i plantskolan.

Vi planterade de flesta träd och buskar i skogsträdgården, nära huset, samtidigt med amträäden och de kvävefixerande buskarna. Man kan också vänta med att planera de känsliga frukt- och nötträäd två till tre år efter att amträäden planteras för då har amträäden hunnit växa till sig och kan bättre bidra med skydd för de andra träden. Om det inte finns mycket träd på området där man vill etablera sin skogsträdgård kan man låta de kvävefixerande träden och buskarna och amträäden stå relativt tätt. Rekommenderat avstånd är att plantera dem med några meters avstånd och man kan markera upp med en stör där man vill plantera sina huvudgrödor, dvs frukt och nötträäd samt buskar.

Man kan också plantera skogsträdgård i områden med redan befintliga träd och fördelen är att det redan finns stora underjordiska svampnätverk som samarbetar med träden och förser dem med mineraler, vatten och näring i utbyte mot socker, som växterna producerar. Tanken är att dessa nätverk av mykorrhizasvampar också kommer stödja de inplanterade frukt-, bär- och nötväxterna. De stora träden skapar ett mer gynnsamt klimat och partier av halvskuggiga miljöer som gynnar många av skogsträdgårdens växter. De inhemska träden är ekosystembärande och livsmiljö för många arter, till exempel pollinerande insekter som kan pollinera växterna och predatorer, som kan hålla nere angrepp. Det är dock viktigt att tänka på att i takt med att huvudgrödorna växer så kommer de att behöva mycket sol och värme och därför behöver man vara medveten om att man behöver ta ner

träden som skuggar och konkurrerar med det man vill odla. Därför är det viktigt att tänka igenom alla steg i en skogsträdgårdsdesign så att man inte missar vad som krävs för att lyckas med en skogsträdgård.

Råd

Det är viktigt att de nyplanterade träden får vatten varje dag den första tiden, så hur man löser det med vattenförsörjning den första tiden är viktigt att tänka på. Jag rekommenderar att plantera träd och buskar på våren, sensommar eller tidig höst eftersom det oftast är mer nederbörd då. Man kan behöva vattna även andra året. För att undvika ogräs runt det man planterar har vi använt tre lager med kartong runt och täckt kartongen med flis eller gammalt ensilage. Vi planterade våra produktionsträd och buskar ganska tätt och är beredda på att gallra av när det blir för trångt. Klibbalen och lindan började vi beskära efter ca 5 år. Efter sju år hamlade vi lindarna och gjorde stubbskott av några av klibbalarna. Det rekommenderas med regelbunden beskärning av amträden eftersom det stimulerar dem till mer tillväxt, samtidigt som man får mer täckmaterial att tillföra jorden med.

Olika metoder att etablera skogsträdgårdar

Alla olika sätt att bygga upp sin skogsträdgård börjar med att förbereda växtplatsen på något sätt. Även marktäckning, plantering, vattning och skydd av växterna samt praktiska insatser för att gynna mångfalden tillhör etableringen. Förbered växtplatsen genom djupluckring, grundgödsling och marktäckning med stora mängder organiskt material. Detta skapar snabbt något som liknar lövskogens uppbyggnad, vilket stimulerar rätt sorts mikroliv och berikar jorden med näring som växterna får för att börja växa optimalt. Hur detta går till beskrivs, längre ner i dokumentet.

Valet av metod för att etablera skogsträdgården beror på utmärkande platsförutsättningar. Vad som fungerar på en plats kanske inte passar på en annan plats. Val av metod beror också på ekonomiska förutsättningar, tid, ens personlighet och helt enkelt vad man föredrar.

Etablera med slåttermetoden

Bram förbereder delar av sin odling genom vad man kan kalla slåttermetoden. Han har slagit hö både med slåttermaskin och lie och lägger ut ett tjockt lager med detta där han vill bryta mark. Höet kväver den underliggande vegetationen och gör att han kan börja odla där redan nästa säsong. Jag har också läst om en teknik som påminner om Brams metod. Ove Johansson från Medelpad, slå gräs med lie sent, från slutet av augusti till början av oktober. Höet läggs i 1 m höga högar med 2 m i diametern. Nästa år planteras det träd och buskar där och den enda skötsel som sker är att räfsa upp mer hö runt träden och buskarna. Anmärkningsvärt är att han efter plantering aldrig vattnar.

Etablera med markväv/ogräsduk

En metod som är ganska vanlig när man etablerar skogsträdgård är att täcka området där man vill odla med plastväv för att kväva vegetationen under. Efter två säsonger kan man ta bort väven men vi har märkt att rotagräs som kvickrot kan finnas kvar från kanterna men den är så försvagad att det är lätt att rensa bort. Fördelen med metoden är att man kan täcka stora ytor. Nackdelen är att den bygger på användning av miljöskadlig plast och att sorken trivs under plastduken med vi har aldrig haft några problem med sorken. Så här kan man täcka med plastväv eller markduk:

Första säsongen:

1. Markväv läggs ut där man vill börja med sin skogsträdgård.
2. Gör hål i markväven och plantera träden och buskarna.
3. Vattna ofta.

Tredje säsongen:

1. I början på våren flyttas markväven i sidled och se till att det blir minst 30 cm överlapp mellan där duken låg från början och dess nya plats för annars kan det växa in rotoqräs från sidan.
2. Nu väntar man cirka tre veckor, så att alla frön som finns i jorden får en chans att gro.
3. Täck jorden igen med plastväven för att döda fröogräset som börjat gro.
4. Dra av markväven och plantera de marktäckande örterna som man vill ha eller så in en blandning av grüngödslingsväxter som lätt etablerar sig och berikar jorden.
5. Man kan fortsätta så in grüngödsling, så de avlöser varandra tills man är redo att plantera in de perenna örterna.
6. När man planterar in de perenna örterna så kom ihåg att det krävs många för att täcka en stor yta och man behöver plantera dem tätt och gärna i bestånd.
7. Vattna regelbundet den första tiden och planterar man under sommaren så krävs oftast vattning under hela sommaren.
8. Rensa ogräs regelbundet.

Etablera skogsträdgård i ett område med redan befintliga träd

Om man vill etablera en skogsträdgård i en redan befintlig skog eller i ett trädväxande område så har man fördelen att det redan finns stora underjordiska svampnätverk som samarbetar med träden och förser dem med mineraler, vatten och näring i utbyte mot socker, som växterna producerar. Förhoppningen är att dessa nätverk av mykorrhizasvampar också kommer stödja de inplanterade frukt-, bär- och nötväxterna. Detta gäller i alla fall om en stor del av skogsträdgården är lövträd och inte barrträd som gör marken sur. I en gammal barrskog är jordförhållanden inte optimala och det kan ta lång tid att åtgärda, även om det är möjligt om man tillför mycket näring, vatten och organiskt material den första tiden.

Om området mest består av lövträd så finns det förmodligen redan ett örtskikt som fungerar bra tillsammans med träd, vilket kan spara mycket jobb med marktäckning och omvandlingen av örtskiktet som annars brukar krävas. Att miljön är skuggigare och uppväxt innebär också att luftfuktigheten är högre och att temperatursvängningarna dämpas, vilket är en stor fördel för etablering av känsligare träd och buskar. Men det kan ändå vara oerhört svårt att etablera nya växter i skogsmiljöer, eftersom de redan trängs, konkurrerar om vattnet och kämpar för att komma åt det lilla ljus som når in.

I teorin är lösningen på problemet att minska på konkurrenstrycket genom att släppa in mer ljus och frigöra rotutrymme. I praktiken är det svårare än man kan tro. Om du skulle börja gallra fram större luckor i en sådan skogsmiljö finns det stor risk att du stressar träden med att producera en massa sly som kan ta över det utrymme man har skapat. Bättre är det att ta ner lite sly åt gången, och på så vis skapa små luckor, så att ljusmängden inte blir för stor på en gång. När växterna man planterat börja ta mer och mer plats kan man fortsätta gallra försiktigt. Det är bra om man är observant under trädens och buskarnas utveckling så man upptäcker i tid när man behöver glesa ut. Väntar man för länge får de planterade träden för mycket skugga och måste sträcka sig efter ljuset och man kan få ett tunt träd. Kom ihåg att det även är viktigt att vattna växterna områden med redan befintlig skog.

Att blanda naturligt föryngrande växter med kultiverande är en slags etableringsstrategi som vi använde oss av nere vid dammarna. Området var vattensjukt och vi grävde två dammar med hjälp av NOKÅS stöd hos Skogsstyrelsen 2013.

Nere vid dammarna växte redan befintliga träd. Vid den ena dammen växte vattensjuk ung granskog och vid den andra dammen fanns sly och stora aspar och en jättestor sälg. Vi ringbarkade några av de

stora asparna för att minska risken för rot- och stamskott från asparna. När det ringbarkade trädet sakta bryts ner, förser det sina grannar med lagom stora doser näring. Vi lämnade kvar den stora sälgen, som vi planerar att hamla.

Det var inga problem att etablera frukt och nötbärande träd där det växt gran, och förmodligen berodde det på att grannarna var unga så det hade aldrig bildats en podsoljord.

Runt den sydliga dammen har vi försökt att etablera ängsväxter och planterat äpple, mullbär, valnöt och lind. Området är tänkt att skötas med lieslåtter och räfsa bort höet och täcka med det runt träden. Vid den andra dammen sådde vi in grüngödsling och har på den ena sidan börjat etablera flera skikt av träd och buskar. Syftet med området var att återskapa biologisk mångfald och samtidigt använda området som rekreation och som matproduktion. Runt den norra dammen växte redan mycket asp, björk och sälg som ger ett visst frostskydd till de andra växterna. De stora träden skapar ett mer gynnsamt klimat och partier av halvskuggiga miljöer som gynnar många av skogsträdgårdens växter. De inhemska träden är ekosystembärande och livsmiljö för många arter, till exempel pollinerande insekter som kan pollinera växterna och predatorer, som kan hålla nere angrepp. I ett område med redan befintligt träd finns redan stora underjordiska svampnätverk som samarbetar med träden och förser dem med mineraler, vatten och näring i utbyte mot socker, som växterna producerar. Tanken är att dessa nätverk av mykorrhizasvampar också kommer stödja de inplanterade frukt-, bär- och nötväxterna.

Även där det växer befintliga träd kan man välja att etablera de olika skikten i olika faser. Man kan plantera framförallt träd men även buskar i luckor och gläntor, framförallt träd eftersom de tar längst tid att ge frukt, sedan bärbuskar och sist markskiktet och klätterväxterna. Man kan förbereda marken genom att täcka den för att skapa en "skogliknande" marksituation där gräsväxter minimeras. Man kan plantera "öar" med marktäckare varje år till endast gräsbevuxna stigar återstår.

Olika sorters täckmaterial

Täckmaterial används för att påskynda successionen och att döda oönskad vegetation eller minska risken för att oönskad vegetation tar sig in i bädden.

Lösa täckmaterial läggs oftast ovanpå ett kvävande täckskikt som kartong eller tidningar. Lösa täckmaterial kan fungera utan en underliggande barriär om det endast finns ettåriga ogräs i jorden. Om det finns fleråriga rotogräs som maskros, kvickrot, kirsål, skräppa, åkervinda eller tistlar behövs det nästan alltid en barriär för att hindra dem från att ta sig upp till ytan.

Vi har mest använt oss av kartonger när vi etablerade den stora skogsträdgården vid huset och som täcktes med flis eller ensilage. Fördelen med kartonger och flis är att de samtidigt berikar jorden när de bryts ner. Vi har pratat om att köpa papper på rulle eftersom det tar mycket tid att åka runt och hämta upp begagnade kartonger om man vill täcka stora ytor, dessutom tar det tid att ta bort all tejp som kartonger ofta är full av. Om man väljer att använda organiska täckmaterial som papper på rulle, kartong och tidning är det bra att vattna marken där dem ska läggas ut för få materialet mer följbart och förhindra sprickor i materialet.

På senare år har vi använt oss av markväv, som har den fördelen att lätt kunna täcka stora ytor. Men det gäller att snabbt så in grüngödsling eller/och plantera hela området direkt med marktäckande växter, annars flyttas successionen bakåt. Vi har gjort hål i markväven och planterat träden där eftersom dem tar längst tid att etablera. Man kan också använda plastfolie (plansiloplast) som till skillnad från markväven är helt ogenomsläpplig för luft, fukt och ljus. Denna typ av ogräsbarriär dödar i regel vegetationen under snabbare. Det finns också nedbrytbar markduk som bryts ner efter

ca 3 år men den måste täckas för bästa effekt. I denna nedbrytbara duk kan man göra hål i och plantera det marktäckande örtskiktet direkt. Ända nackdelen med denna väv är att den är dyr.

Hur går det till att täcka platsen där man vill odla?

Valet av område där man placera sin skogsträdgård, oavsett om det är gräsmark, öppen jord eller i ett område med redan befintliga träd behöver platsen förberedas inför planteringen. Beroende på etableringstekniken kan man punktäcka runt varje planta eller täcka större, sammanhängande ytor på en gång eller kombinera båda. Man kan göra dessa förberedelser närsomhelst under året men nedbrytningen går snabbast om man gör det under våren.

- Om området är litet är det värt att luckra jorden med en grep eller bredgrep och för att göra detta behöver man inte vända på jorden, utan det räcker med att vicka på grepen några gånger fram och tillbaka för att skapa sprickor i jorden. Vid stora områden kan det räcka att endast göra detta moment, där man planterar träd och buskar.
- Lägg 3–10 cm gödsel på den yta du vill täcka. Vi har använt oss av stallgödsel från främst häst men också från våra tidigare getter. Bådas gödsel var utblandad med mycket kolrikt material (sågspån och halm) som binder kväve och gör näringen tillgänglig under lång tid. Om man redan har en bördig jord kan man hoppa över att tillföra gödsel.
- Täck gärna lagret av gödsel med kolrikt organiskt material som hö, halm, ensilage eller löv för det stimulerar årtal av nedfall och rätt sorts mikroliv i jorden.
- Täck ytan med wellpapp, tidningar eller markväv/täckduk om det finns fleråriga rotagräs i jorden.
- Lägg på ett lager med organiskt material som flis, bark, hö, ensilage eller halm för att hålla wellpapp eller tidningarna på plats. Om man använder markväv kan man hålla den nere med hjälp av stenar eller säckar med sand.
- Lägg på mer täckmaterialet om ogräs med tiden tar sig igenom.
- Om man har öppen jord som utgångsläge eller etablerar i en skogslik miljö kan man börja plantera direkt, annars väntar man tills vegetationen under är död, vilket brukar ta 1 år.
- När det kommer upp ogräs igen så fortsätter man att täcka marken med kartong eller tidningar och löst täckmaterial över.

Referens:

Skogsträdgården: odla ätbart överallt, Philipp Weiss, Annevi Sjöberg